

מִנְשֵׁר־חַן נְשֵׁר־מָה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של
הגאון הינוקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

פרשת כי תבוא

תשפ"ג
102

איברי האדם נמשכים אחריהם [וכן ישראל נקראים 'ראשית' לגבי האומות כמ"ש (בירמיה ב, ג) 'קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ' ראשית תְּבוּאָתָה", וכל מטרת בריאתם היא בכדי להמשיך את כל העולם כולו אחר השי"ת, וכמו שיהיה לעתיד לבוא שיתקיים בהם "וְאַתֶּם פְּהַנִּי ה' תִּקְרָאוּ" (ישעיה סא, ו). וכן בישראל עצמם החכמים שהם עיני העדה נקראים 'ראשית', כמ"ש (בבמדבר א, טז) 'רֹאשֵׁי אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם'. וראשית ה'שנה' הם ימי ראש השנה, שכל השנה נגררת אחר עבודת ימים אלו.

מצות הביכורים צריכה להיות מכל חדרי הלב, וכן הוא בתפילה

ולכן כאשר מביא אדם ביכורים שהם ראשית קניניו לבית הבחירה, היא מצוה חביבה מאד, וכשצפה משה רבינו ע"ה וראה שביהמ"ק עתיד ליחרב, היינו ראשית העולם, והביכורים עתידין ליפסק, נתפעל ונתרגש מזה מאד, שמעתה יחסר לישראל כח ראשית בתכלית השלימות מושך לשלימות, ולכן נתרגש בהעדר הביכורים יותר מהעדר הקרבנות, כי אין בהם ענין זה. ובכדי להשלים ולתקן זאת עמד והתקין להם שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום, כי התפילה דומה למצות הביכורים, כי 'תפילה' היא לשון חיבור וקשר, וכמובא בסוף דברי המדרש תנחומא (שם) על הפסוק "בְּכָל לְבָבְךָ", שהכתוב מזהיר את ישראל ואומר להם בשעה שאתם מתפללים לפני הקב"ה, לא יהיו לכם שתי לבבות, אחד לפני הקב"ה ואחד לדברים אחרים, ובזה יש קצת מעין מצות ביכורים.

סגולה נפלאה לקרוא את פרשת הביכורים בערב ראש השנה

ובזה יבוא לנו טעם נוסף למובא בקונטרס מועדי רגל (שבסוף ספר נפש יוסף, דף ג ע"ב) לרבי יוסף מורדוך ב"ר רפאל שלמה, שמצא כתוב בכתב ידו של רבי דוד שירירו, שבערב ראש השנה יקרא אדם פרשת 'והיה כי תבוא' מתחילתה עד לסיום פרשת ביכורים "וְיִשְׁמְחֶתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיבְתֶךָ אֶתְּהַלְלוּ וְהִלְלוּ וְהִגְדוּ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ" (סו הכל י"א פסוקים), וכל הקורא סדר זה מעביר הקב"ה כרוז ואומר גבתי מאדם זה כל החובות ומוחל על חטאתיו, ויסיים בעוד השמש על הארץ. וסיים, שהקב"ה נוטל את נשמת זה האדם ממש ומקריבה על גבי ז' הרקיעין, ואומר הרי הוא טהור וקבלתי כל חובותיו כפליים בכל חטאתיו. והביא זאת גם מוהר"ח פאלג'י בספר מועד לכל חי (סי' יב אות ב).

כי מפני שהכל נגרר אחר הראשית, שזהו כל ענין מצוות הביכורים כאמור, יזכה בזכות אמירת פרשה זו למצוא חן וחסד לפני אדון כל, ולהיחם לחיים טובים ומתוקים בשנה זו ובכל ימי חייו.

חביבה מצוות ביכורים שמכיר האדם בטובת בוראו ומהלל ומשבח אליו על כל הבריאה כולה

וְלִקְחֶתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה וְגו' וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁנָה שָׁמֹ שָׁם (כו, ב). מובא בבראשית רבה (א, ד) שבזכות בכורים נברא העולם, וכמו שהתחילה תורה מעשה שמים וארץ בתביבת 'בראשית', ואין 'ראשית' אלא בכורים שנאמר (בשמות כג, יט) 'רֵאשִׁית בְּפִגְרֵי אֲדָמְתָךְ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ'. וביאר האלשיך (ריש פ' כי תבוא), שמצוה זו כוללת הכל, כי כאשר מודה האדם להקב"ה על ראשית פרי אדמתו, הוא מודה ומכיר בטובת הקב"ה שברא את כל העולם כולו לפרטי פרטיו, כי ע"י ארץ ושמים ומזלות וחמה ולבנה נעשים ומתבשלים הפירות, וזה כל העולם.

וכתב עוד, שבמצווה זו תלוי קיום כל התורה, כי רצה הקב"ה במצוה זו, שלא ישמן האדם מרוב טובה, ויבעט ויאמר 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', לכן צוה שבכל שנה יקח מראשית כל פרי האדמה, וילך עד המקום אשר בחר ה' ולהניחו לפניו יתברך, כדי שלא יהא כפוי טובה אלא יכיר כי הכל שלו יתברך, שברא הכל ועשה הכל, ואינו מבקש רק שיכיר באמת, ויודה לבוראו, ובזה מתקיימת תכלית כל התורה והמצוות, ולכן גדולה המצוה הזאת כל כך שעליה לבדה נברא העולם.

אחר הראשית נמשך הכל, וזהו מעלת מצות הביכורים

ועוד אמרו בתנחומא (כי תבוא סי' א) על הפסוק בתהלים (צה, ו) "בָּאוּ נְשִׁיתְחֹהוּ וְנִכְרְעָה וְנִבְרְכָה לְפָנָי ה' עֲשִׂנוּ", שהוא ג' לשונות (השתחויה, כריעה, ברכה), לרמז לג' התפילות, שכאשר צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והביכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום.

וביאר בשם משמואל (פ' כי תבוא שנת תרע"ה) קשר הדברים, שהיות והביכורים הם 'ראשית' פרי האדמה, ואחר הראשית נגרר הכל, וכמו שכתב הרוקח שאין חוזק כחסידות בתחילתה, לכן נתבקש שתהיה המצוה נעשית בכל לב ונפש ובכל מאודו, שזהו ענין ההשתחואה שבבכורים, כמ"ש (בפסוק י) "וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ".

וביאר עוד, שכן הוא בכל 'ראשית', הן ב'מקום' הן ב'אדם' והן ב'זמן' ובשנה. שראשית ה'מקום' הוא בית המקדש כמובא במסכת יומא (בדף נד ע"ב), וכל העולם נמשך אחריו, כי באמצעותו יש לעולם שייכות וקשר לעולם העליון, והתגלות האלקות שבמקום הזה מושכת אחריה את כל העולם שלא יטבע בחומריותו. וראשית ה'אדם' הם המוח והלב שכל

נותן פרי חדש לחבירו, ואומר לו יהי רצון שתשנה ותתן לי לשנה האחרת.
2. וכמובא במסכת ביכורים פרק ג' מגודל חביבות מצוה זו שהיו מפארים ומהדרים אותה מאד, וכמובא בלשון האלשיך בקיצור: ציוה הש"ת שיטרח איש מביתו ומעירו וילך רגלי באשכול ענבים אחד ומן התאנים ומן הרמונים מעט מזעיר לא כביר, וישם בטנא ועל כתף ישאנו אם דל ואם עשיר, ואפילו אגריפס המלך, ויתקבצו יחד כל בני עירו ועירי בחליל מכה, ומיני זמרה בשירי זמרה, ובכל עיר יבואו בה יצאו לקראתם זקניה ושופטיה ורבים שירה, ובשור וקרניו מצופות זהב ועטרות זית, ובהגיעם בשערי ירושלים ירומו קול אומרם "שירי המעלות לְלוֹד שְׁמֹחֵתִי בְּאֶמְרֵי לִי בֵּית ה' נִגְלָה, עֲמֻדוֹתָיִי נִגְלָנוּ בְּשַׁעְרֵי: יְרוּשָׁלַיִם".

יעוד מובא שם, שעת הבאת הביכורים היתה עת רצון גדול מאד לקבל את כל התפילות, וזה לשון המדרש: אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא, בא וראה כמה מתחטאין וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצוות, אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך, כיון שהגיע אצל המלך ספק עושה שאלתו ספק לא עשה, אבל הקב"ה אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו ראה אשכול שביכר, תאנה שביכרה, רמון שביכר, מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העדה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר 'השקיפה ממעון קדשך וגו', ולא עוד, אלא שהיה אומר איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה, שכתוב אחריו 'היום הזה ה' אלהיך מצוץ לעשות'. אמר רבי שמעון בן לקיש, יצתה בת קול ואמרה לו תזכה לשנה הבאה ותביא כהיום הזה, כאדם שהוא

”לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד” (ישעיה ס, יג)

משיעורים יום ד' ויקרא תשע"א ויום ה' בא תשע"ב

(בויקרא כו, יב) "ואתם תהיו לי לעם", וכאשר העם מכיר במלכות המלך - מלכותו בגילוי, אבל כאשר אין מכירים העם במלכותו ואין ממליכים אותו עליהם - מלכותו בהסתר [אלא שמכל מקום הוא מלכם, כי כל הנהגתם היא על ידו].

שורש הפגם במלכות הוא שימוש בנשיאות וכל שפע שלא על מנת להמליך להשי"ת

והסתרת מלכותא דשמיא היא שמידת המלכות אצל הבריות מושרשת במלכות ומלכי אדום הכתובים בסוף פרשת וישלח. וענין מלכות זו היא, שתכלית כל תוקף של ממשלה נשיאות וסמכות שיש לאדם, היא בכדי שיהיה הוא למלך, היינו שיהיה הוא לנקודת האמצע, ויהיו הכל סביבו וכבדו לו וידעו מגדולתו, שעל זה כתוב (בישעיהו א, טו) "ידיכם דמים מלאו", כי הוא מלכות מצד הידיים' המלאות מענין מלכות אדום. וכן כל העושר' והכלים שיש תחת ידו, משמשים הם בכדי לפאר ולגדל את שמו בעיני עצמו ובעיני בני אדם, שהוא ענין מלכות אדום במדרגת הרגלים, שעל זה אמר דוד (בתהלים קיט, קא) "מכל אורח רע פלאתי רגלי".

ובכדי לשוב ולגלות את מלכותא דשמיא, צריך לתקן את ענין המלכות. וענין מלכות דקדושה הוא, שכל מלכות שיש לאדם, הן מצד ענין הידיים והן מצד ענין הרגלים, יהיו על מנת להמליך ולגלות את מלכות ה' ב"ה בעולם. מלכות דקדושה מצד מדרגת הידיים היא שכל סמכות תוקף וממשלה שיש לו הן על גופו הן על הסובבים לו, וכן כל כח השפעתו - כל מלכות זו תהיה מופנית ומוקדשת כולה בכדי לגלות את מלכותו של המלך ה' ב"ה, ומלכות דקדושה מצד הרגלים היא, שכל הכלים שיש לו, וכל פרנסתו וחכמתו וכל מה שיש תחת ידו - כולם ישמשו לצורך גילוי והמלכת השי"ת.

כי לכל אדם יש סמכות ונשיאות כל שהיא, וכשלווקח זאת לצורך גדולתו הוא פגם בכבודו יתברך, וכשיש לאדם נשיאות וסמכות גדול - זהו נחשב כמלכות גדולה יותר, וכשנוטלה לצורך עצמו וכבודו - הוא פגם גדול יותר בכבודו יתברך ומלכותו. וכאשר מתגאה האדם בחכמתו או בעושרו הוא פוגם בגילוי מלכותו יתברך, כי אין הקב"ה יכול לדור עמו בעולם כמובא במסכת סוטה (בדף ה ע"א), וכמו שאמר במסכת ברכות (בדף מג ע"ב) שהוא כאילו דוחק רגלי השכינה, וכשיש לאדם כלים ועושר או חכמה גדולים יותר - יש עליו אחריות גדול יותר לגלות את מלכותו יתברך, וכשנוטל המלכות לעצמו, מונע בזה את גילוי התפשטות המלכות מכסא הכבוד לארץ, וכמובא בתנא דבי אליהו רבה (פכ"ו) שכביכול כופף הקב"ה את רגליו תחת כסא כבודו.

מהות מלכות דקדושה משמשת להמליך להשי"ת ואין לה לעצמה ולא כלום

ומלכות דקדושה היא משיבה את המלכות לה' ב"ה, כי אין לה מעצמה ולא כלום, ואין בה דבר לצורך עצמה, אלא משמשת כולה להמליך לה' ב"ה. והוא נקרא הקמת השכינה, וזה אשר מובא בזוהר בראשית (בדף כא ע"ב) שהיו יעקב ומשה משמשים את השכינה הקדושה כל אחד כמידתו, והיו 'בעלה דמטרוניתא'. כי היו שלמים במידת המלכות, והיו יכולים ליטול את כל הנשיאות והעושר והחכמה בכדי להקים לשכינה, וכנאמר במשה (שמות מ, יח) "ויקם משה את המשכן", היינו שגילה את מלכותו יתברך למטה עד מקום הרגלים שהוא בית המקדש. כי עיקר הקמת המלכות הוא בענין הרגלים, וכשנתקנת המלכות עד מקום הרגלים הוא בנין בית המקדש וגילוי כבודו ומלכותו יתברך בעולם, כמ"ש בישעיהו (ס, יג) "לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד", וכשיתוקן ענין זה יתקיים הכתוב (שם נב, ז) "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה" אומר לציון מלך א-להינ".

בענין הרגלים המרמזים לממון האדם הוא הקירבה או הריחוק אל המלכות דקדושה

וזה כלל, שכאשר אין צדיקים היכולים להשתמש במלכות, היא נסתרת במקום הרגלי, שהוא ענין הכתוב בעמוס (ה, ב) "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל", ונעשה חורבן בית המקדש, כמובא במסכת ראש השנה (בדף יח ע"ב) ששקולה מיתתן של צדיקים כחורבן בית המקדש. ומחיסרון מלכות השי"ת במקום הרגלים שהוא חורבן בית המקדש, נמשך כל קושי וצער שיש לבריות.

כי במקום הרגלים נאחז הן ענין המיתה כמ"ש (במשלי ה, ה) "רגליה יורדות

משמעות התשובה היא להשיב ולגלות את מלכותו יתברך

אמרו חכמים במסכת סנהדרין (בדף צו ע"ב) שאין ישראל נגאלים אלא בתשובה, וכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ה) שכבר הבטיחה תורה בסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר (בדברים ל, א-ב) "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך וגו', ושבת עד ה' א-להיך ושמת בקולו ככל אשר אנוכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך", וכמובא במדרש (במדב"ר ז, ט) שעתידין ישראל שיעשו תשובה באחרית הימים והם נגאלים, שנאמר (בישעיהו ל, טו) "בשובה ונחת תִּנְשָׁעוּן", וכשם שמצורע זב וטמא נפש לא יטהרו לעולם עד שיבואו במים טהורים, כך עתיד הקב"ה לזרוק עליהם מים טהורים ולטהרם, שנאמר (ביחזקאל לו, כה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם".

כי כאשר ישובו ישראל להשי"ת תהיה מלכותו בגילוי לעין כל, שזוהי משמעות ה'תשובה' - להשיב את המלכות לה' ב"ה, כי גילוי המלכות תלויה בתשובה, ולכן השבת וגילוי מלכותו יתברך היא תכלית התשובה. וכן מובא בזהר חדש (פ"נח, בדף כט ע"ב) שלא זכה דוד להיות מרכבה לגילוי מלכותו יתברך, אלא מפני שהיה רגיל לעשות תשובה על כל דבר ודבר. כי עיקר מה שנעשה בחטא, היא המרידה במלכות, שהרי מצד הרחמים והחסד נשפע לבריות תדיר חיות עד אין קץ, על אף שחוטאים הם, אך הפגם שנעשה הוא כלפי מידת המלכות הנמשכת ומתגלית בקיום רמ"ח מצוות עשה ושס"א מצוות לא תעשה וכל דברי חכמים.

מידת המלכות מתגלה בכלי המעשה שהם מקום הידיים והרגלים

וכדי שיישיב האדם את המלכות להשי"ת צריך שיזכה למלכות דקדושה. כי לכל אדם יש מלכות, והמלכות היא כל מה שמוציא מן הכח אל הפועל את רצונותיו ומידותיו ומביאם לידי מעשה, כי כל המידות והמחשבות יוצאות אל הפועל על ידי מידת המלכות כמובא בהקדמת הזוהר (דף ה ע"ב). ולכן ענין מידת המלכות היא בידיים והרגלים שהם כלי המעשה, כי הידיים הם היכולת והסמכות לעשות מצד מידת המלכות, וכמו שאמרו במדרש (ב"ר צו, ה) עה"פ (בבראשית מז, טט) "ויקרא לבנו ליוסף" שקרא יעקב למי שיש בידו לעשות, והרגלים הם הממון כמ"ש (בדברים יא, ו) "ואת כל היקום אשר ברגליהם" ודרשו במסכת פסחים (דף קט ע"א) שזה ממונו של אדם המעמידו על רגליו. כי הרגלים הם כלי המעשה בפועל, שהוא העושר וכל הכלים שיש למלכות להוציא לפועל את הרצון והמידות.

נמצא שהמלכות מתחלת מן הידיים והולכת ומתפשטת עד מקום הרגלים. והפרש יש בין ענין הידיים לרגלים, שענין הידיים הם כח המלכות לעשות - כמלך שיש בידו את התוקף לעשות כרצונו, וענין הרגלים הוא העושר והכלים שיש למלכות לפעול את רצונו. ואם יחסר תוקף המלכות במקום הידיים - אע"פ שיהיה לה עושר גדול, לא תוכל להוציא לפועל את רצונה, וכן להיפך, שאם יש תוקף גדול למלכות, אך יחסר ממנה ענין הכלים והעושר - לא תוכל להוציא את המידות והרצון אל הפועל בשלימות.

וכך גילוי מלכותו יתברך מתגלה אל הבריות כענין זה, שביית מקדש של מעלה הוא גילוי המלכות במקום הידיים כמ"ש (שמות טו, יז) "מקדש ה' כוננו ידך", והוא מקום כסא הכבוד כמ"ש (בישעיהו סו, א) "השמים כסאי", ומתפשטת המלכות עד מקום הרגלים כמ"ש (שם) "והארץ הדום רגלי", שהוא בית המקדש של מטה, כמ"ש (בדב"ר א' כח, ב) "בית מנוחה לארון ברית ה' ולהדום רגלי א-להינו".

לעולם מלכות השי"ת שלימה וחסרונה אינה אלא מצד הנבראים

והנה לעולם מלכות ה' ב"ה שלימה ללא שום צד חיסרון ח"ו, הן בתוקף והיכולת לעשות כרצונו בענין הידיים כמ"ש (במדבר יא, כג) "היד ה' תקצר", והן בענין שאין חסרה מלכותא דשמיא מצד הכלים כמ"ש (בדב"ר א' כט, יב) "והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל" וכמ"ש (בתהלים נ, יב) "כי לי תבל ומלואה". וגילויה בתוקף שלימותה היא בכל זמן ובכל מקום, בכל 'מקום' כמ"ש (תהלים קמה, יג) "מלכותך מלכות כל עולמים", ובכל 'זמן' כמ"ש (בדניאל ג, לג) "ושלטניה עם דר ודר".

אמנם החיסרון שיש במלכותו יתברך היא מצד הבריות, שאין מלכות ה' ב"ה נגלית לעיניהם. כי בכדי שתהיה מלכות ה' בגילוי, צריכים התחתונים גם הם לתקן את ענין המלכות, מפני שמלכות היא דוקא על 'עם' כמ"ש

לרפואת ישועת והצלחת הרב יחזקאל משה בן שושנה, פבל ניסים בן מרינה, הרב דוד חיים בן דינה רחל, כליה בת בת סיני וששון, יעל בת אביבה.

מוות", והן ענין החיים כמ"ש (בתהלים סו, ט) "השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלנו", ועל כן אמר רבי יוחנן במסכת סוכה (בדף נג ע"א) שרגליו של אדם הם הערבים עליו, והיינו הן למקום המיתה והן למקום החיים. ועל כן אנו רואים שהוצרך האדם תמיד להטלטל ברגליו בעולם ממקום למקום כדי צורך קיומו, אלא שאין עיקר טלטול הרגלים של רוב בני העולם אלא בעבור טרדת הפרנסה או הרצון להשיג את העושר, וכאמור לעיל שהרגלים הם ענין ממונו של האדם כמ"ש 'ואת כל היקום אשר ברגליהם' כי בענין הרגלים והממון שם הוא ענין הקרבה או אל המלכות דקדושה או להיפך, וכמו שאמרו במסכת בבא בתרא (בדף קעד ע"א) נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה - שהם ערבים עליו אם רצונו במלכות לצורך גדולתו וכבודו או לצורך שמים.

בענין הפרנסה ליבו של האדם חלוק, שמאמין שהש"ת מפרנסו ומאידך נשען על ממונו

כי כאשר נלחם יעקב בשרו של עשיו והכניעו הכהו המלאך ביריכו, כי רצה להזיק לו בענין הרגלים, וכענין 'ואתה תשופנו עקב', שבזה נעשה פתח לטומאת עמלק הבא מעשיו - להחליש את האדם באמונה. כי אדם חושב ומדמה שיש לו אמונה בהש"ת, וכך הוא באמת שכל ישראל מאמינים בני מאמינים כמו שאמר ריש לקיש במסכת שבת (בדף צז ע"א), כי כבר הכניע יעקב את שרו של עשיו, והמשיך אמונה בכל זרע ישראל, שהיא אמונה כנגד הידים להכניע את עמלק, כמ"ש במלחמת עמלק (בשמות ז, יב) "ויהי ידיו אמונה", ומכח זה ניגש האדם להתפלל על פרנסתו וכל הכלים הצריכים לו. אך במקום הרגליו והעקב סיבב הש"ת שיתוקן זה על ידי כל אחד ואחד מישראל, שיתקנו את מידת האמונה גם במקום זה. וכשאין האדם מתקן האמונה במקום הרגליו, עולה הארס של עמלק ממקום העקב עד דעתו של האדם - להרהר חלילה אחרי מידת רחמיו של הש"ת שאינו נותן לו פרנסתו כרצונו.

כי כל אדם הקרוב אצל התורה ודרך ה' מאמין שכל פרנסתו והכלים שניתן לו הם מן שמיה, וכל אחד מגלה דעתו שפרנסתו בידי הש"ת ומתפלל על זה, והוא כנגד האמונה במקום הידים כמו שכתוב 'ויהי ידיו אמונה' ותרנג אונקלוס 'וְהַנְּאָה יְדוּהי פְּרִישָׁן בְּצַלו', אלא שבמקום רגליו אינו נשען ומאמין בהש"ת שהוא המפרנסו, אלא נשען ובוטח בממון הגשמי אשר שרשו בידי עשיו וידיים דסטרא אחרא, והוא שמעמידו על רגליו. כי כשאדם רודף אחר הממון, או שנשען ובוטח בממונו, הוא מתרחק מהש"ת, ואז הכסף והזהב הם מהידיים דסטרא אחרא, וכענין הנאמר בתהלים (קלה, טו) "כסף וזהב מעשה ידי אדם", וכמו שביאר הרמ"ק באור יקר על זוהר תרומה (דף קט ע"ב), ומהידיים הולכים ומתפשטים עד מקום הרגלים שעומד האדם על הממון, והוא תקנתו ומשענתו.

וזה מה שילבו של האדם חלוק בענין זה, שמצד אחד הוא סמוך בפרנסתו על הש"ת - כי כדי להשיג הממון הוא פונה להש"ת ומבקש ממנו שיתן לו כדי פרנסתו וכל הצטרותו שהוא כנגד ענין הידים, אך מאידך, אין הוא נשען ובוטח אלא על ממונו והכלים שיש תחת ידו, ואינו חש ומרגיש שבאמת אינו יכול לסמוך ולבטוח אלא על רחמיו יתברך, וכגמול עלי אמו כי אינו שלם בענין הרגלים. וזהו שאנו רואים הנהגת צדיקים המפזרים מיד את הממון, כי אינם נשענים ובוטחים בו, וכמ"ש בשיר השירים (ה, ג) "רחצתי את רגלי איככה אטנפם".

עשירות דקדושה הוא כל שפע הבא מהשענות והסמכות על ה' יתברך

ולכן כדי לתקן את ענין הרגלים צריך שיזכה לעשירות דקדושה, שעניינה הוא שכל תקנתו בפרנסתו והכלים הצריכים לו תהיה על הש"ת לבדו, ולא על הממון הגשמי. ועשירות דקדושה כוללת את כל הטובות, כי אפשר שיהיה לאדם ממון הרבה, אך לא יהיה לו את היכולת להשתמש בו, הן מצד בריאותו והן מצד אחר, אך כשמקבל את השפעת מאיתו יתברך, מקבל עימו גם את הברכה וכל מה שצריך לו.

עשירות דקדושה היא השבת הזהב והכסף אל שרשם שהוא כבודו של הש"ת

כי שורש הכסף והזהב הוא בידים, שהם ענין החסד וגבורה שמצד הקדושה, ה'כסף' מצד החסד ומידתו של אברהם, וה'זהב' מצד הגבורה ומדתו של יצחק, וכלולים הם יחד במידתו של יעקב, שהם כנגד ג' רגלי המרכבה וכסא הכבוד כמובא בזוהר ויחי (בדף רמח ע"ב). וממקום הידים מתפשטים על ידי דוד והרגל הרביעית, עד מקום הרגלים בבית המקדש להתגלות ככסף וזהב גשמיים לפאר את בית ה' כמבואר שם בזוהר תרומה, וכמ"ש (בישעיהו ס, יג) "לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד", כי לא נברא הכסף והזהב אלא לבית המקדש כמובא בבראשית רבה (טו, ב).

ועשירות דקדושה היא השבת הכסף והזהב אל שורשם. כי כל מה שברא

הקב"ה לא ברא אלא לכבודו, כמ"ש בישעיהו (מג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", כי העינים שיש לאדם הם בכדי שיביט על כבודו יתברך כנאמר (בישעיהו מ, כו) "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", והידיים נבראו בכדי להקריב עמהם קרבנות, והרגלים כדי לפסוע לבית ה', ואדם צריך לאשה כדי להמשיך בעולם זרע שיגלה את כבודו יתברך, וכן כל מה שצריך האדם הוא בכדי להמליך את הש"ת ולגלות את מלכותו בעולם.

כשאין ברור לאדם לשם מה הוא מבקש שפע נעשה הבירור מן השמים כדי שלא יתרחק על ידו

ולכן כשאדם רוצה להמשיך שפעים פרנסה ובנים, ושואלים בשמים 'לצורך מה', כלומר לצורך מה רוצה האדם את השפע, וכל שכן כשמבקש עושר מופלג או סמכות וכל מיני גדולה. והוא הבירור שנעשה לכל הכסף והזהב, שהם כלליות כל הכלים הנצרכים לאדם בעולם, ומפני שבכל בקשות הבריות לעושר ושפעים מעורב הרצון להתגדל ולמלוך, לכן אנו רואים שאינם נענים, וכל זה כדי שיהיה נעשה הבירור ליתן לאדם את השפע הטובה ולברכה - שיקרבו להש"ת ולא להיפך חלילה, וכמ"ש בישעיהו (מח, י) "הנה צרפתיך ולא בכסף, בחרתיך בכור עוני", והכל מפני שאין מבורר אצל האדם לשם מה הוא זקוק לשפע והברכה.

ולכן צריך האדם בעצמו לעשות בירור זה, שהוא צירוף הכסף והזהב והשבתו לשרשו, כמו שאמרו בתיקוני"ז (בתיקון סט, דף ק ע"ב) על הפסוק במשלי (י, ג) "מִצְרָף לְכֶסֶף וְכוּר לְזָהָב וּבִחוּן לִיבֹת ה'", 'מצרף לכסף' דא אברהם, 'וכור לזהב' דא יצחק, 'ובוחן ליבות ה'" דא יעקב. היינו שיברר האדם במחשבתו לשם מה הוא רוצה ומבקש את השפעים, עד שכל דבר שיבקש מאיתו יתברך יהיה מבורר בדעתו ובליבו שהוא לעבודתו יתברך, ויתקיים בו 'ובוחן ליבות ה'", שהוא שלימות הברור של הכסף והזהב והשבתו לשרשו - שכל רצונו בשפעים הם בכדי לגלות את מלכותו וכבודו של הש"ת, וכל הכלים הנצרכים לו שעליהם עומד ונסמך האדם הם לשם גילוי מלכותו יתברך, וכמ"ש (בתהלים קכב, ב) "עומדות היו רגליו בשערך ירושלים".

הצדיקים שהחזיקו תחת ידם את שלימות המלכות והעשירות לא לקחו מן העולם אלא כדי חיותם

והשלימות של יעקב וענין עשירות דקדושה הוא, שכל השפע שיש לאדם משמש לעבודת הש"ת, וכל גדולה ועושר וחכמה שייקש האדם - תהיה על מנת להמליך לה' ב"ה ולגלות את מלכותו, ולעצמו אינו משתמש אלא כדי חיותו והנצרך לו, וכפי שמובא במסכת כתובות (בדף קד ע"א) שאמר רבי יהודה הנשיא קודם מיתתו, רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה, ולא נהנתי בעולם הזה אפילו באחד מאצבעותי הקטנות, וזהו על אף שהיה עשיר עצום כמובא במסכת שבת (בדף קיג ע"ב), כי כל מה שהיה משתמש בשפע הגדול שהיה תחת ידיו היה בכדי להמליך לה' ב"ה ולכבודו יתברך, ולעצמו לא היה נוטל אלא כדי חיותו וצורך קיומו.

וזה אשר נדר יעקב נדר ואמר (בראשית כח, כב-כ) "אם יהיה א-להים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגו', והיה לי לא-להים, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית א-להים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", כי כאשר ראה שבא עד מקום בית המקדש, שהוא ענין 'סולם מוצב ארצה', וראשו מגיע השמימה' שהוא כסא הכבוד ובית מקדש של מעלה, ידע שזכה להיות שלם בענין המלכות עד מקום רגליו. ומפני שחשש שירד ממדרגתו אצל לבן שהיה בעל תאות ממון גדול, התפלל שישמר ולעולם ישאר באותה המדרגה, שלא ירצה לעצמו אלא כדי חיותו, שהוא 'לחם לאכול', ולא ירצה אלא כדי צרכו שהוא 'בגד ללבוש', וכשישאר באותה המדרגה יוכל להביא לבנין בית ה' כמ"ש 'והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית א-להים' - שכל מה שיהיה לו שפעים יהיה מיעה הכל מעשר הכבוד בית ה'.

וזה שכתוב בסמוך "וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם", שנשא ליבו את רגליו כמו שדרשו בבראשית רבה (נ, ה). כי אחר שהשיג את המדרגה של בירור הכסף והזהב כמ"ש 'מִצְרָף לְכֶסֶף וְכוּר לְזָהָב וּבִחוּן לִיבֹת ה'", היה ליבו שלם כמו שאמרו בתיקוני"ז 'ובוחן ליבות ה' דא יעקב' כאמור לעיל, שהוא שלימות הרגליו, שהם כנגד העשירות והמלכות דקדושה, לכך 'נשא ליבו את רגליו'.

וזה שאמר יעקב ללבן (בראשית ל, ל) "כי מעט אשר היה לך לפני ויפרוץ לרוב, ויברך ה' אותך לרגליו", שכל השפע שנמשך ללבן היה משלמות המלכות של יעקב במקום הרגליו, שהוא עשירות דקדושה, ומלבן לא רצה מאומה, כמ"ש (שם בפסוק לא) "ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה", כי כל שפעו הוא

את הרגלים, שכל משענתו הוא השי"ת, ועליו לבדו הוא נסמך, ולא על ממונו או הכלים והשפע שיש תחת ידו.

ולכן מחודש אלול עד שמיני עצרת הם נ"א יום - שבהם אנו מתחננים ומבקשים מאת השי"ת על העזרה והמחילה. וזה שאנו מתפללים "אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא" (תהלים קיח, כה), 'הושיעה נא' כנגד המחילה, ו'הצליחה נא' כנגד העזרה.

בנ"א יום מתקנים את ענין הרגלין וענין ירך יעקב ונתקן ענין הסתלקות נדב ואביהו

ובזה נתקן מה שכתוב "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עימו" (בראשית לב, כו), שבה נתקן ענין הרגלים בשלימות. כי מענין זה נמשך חורבן בית המקדש והסתלקות הצדיקים כמובא בשל"ה (פ' וישלח, תו"א ד), ולכן בתיקון ענין זה יבנה בית המקדש.

כי מחמת מכת שרו של עשיו בכף ירך יעקב נלקחו נדב ואביהו לרוב קדושתם כמובא בליקוטי תורה לאריז"ל (סוף פ' מטות), ובנ"א יום אלו, שהם ר"ת 'נדב אביהו', מתקנים ענין זה. כי על ידי תיקון הרגלין, שהם בקשה תמידית מהשי"ת על 'עזרה ומחילה', זוכים למלכות ועשירות המשיבים את המלכות להשי"ת, וכנרמז בכתוב (ויקרא טו, א) "שני בני אהרן" 'שני בני' ר"ת 'שב', שעל ידם תשוב המלכות להשי"ת.

ולכן אליהו שזכה לנשמת נדב ואביהו (שר"ת נ"ד אביהו ע"ה עולה בגימטריא 'אליהו'), הוא שיגלה ענין זה כשיבשר הגאולה, וכמ"ש בזכריה (יד, ד) על יום הגאולה "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים", כי אז יתוקן המלכות בשלימות שהוא תיקון ענין הרגלין. וזהו שנרמז 'בשמו 'אליהו', העולה במילואו ('אל'פ' למ"ד יו"ד ה"א יו"ו) כמספר 'רגל'.

כשרגלי האדם בבקשת עזרה ומחילה גם כשיש לו שפע גדול נוהג הוא כעני לפני השי"ת

לכן הדרך שיבוא האדם לבקש מאת השי"ת על השפע והברכה, היא שיברר לשם מה הוא מבקש שפע זה, וזה על ידי בקשת עזרה ומחילה, שהם כשני רגלי האדם, וכל משענתו תהיה על בקשתו מחילה ועזרה מאת השי"ת. 'מחילה' - על שנטל השפע והנאות העולם הזה באיסור, ולא לקח השפע עמו להמליך בו את השי"ת, ו'עזרה' - שיצילהו ה' מליקח את כוחו וסמכותו וכל השפע שישפיע לו השי"ת לצורך כבודו וגדולתו, ושיהיה כל דבר שיש תחת ידו לכבודו יתברך ומלכותו. כי הקמת הרגלים הוא על ידי הדיבור והקול של האדם לפני ה', וכמ"ש (בתהלים קטו, ז) "רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם", שכשאין מוציאים את הקול לפני השי"ת - אין האדם יכול לעמוד על רגליו, ולהיפך, כאשר מבקש עזרה ומחילה בדיבורו ובקולו, קמים ונתקנים הרגלים.

וכשיתקן האדם את ענין הרגלין ויהיה רגיל תמיד בבקשת עזרה ומחילה מאת השי"ת, ישפיע עליו הקב"ה עשירות דקדושה. וראשית ענין העשירות דקדושה היא שיהיה לאדם 'דעת', כי אין עניות אלא מן הדעת כמובא במסכת נדרים (בדף מא ע"א), וכשיש לאדם דעת מה לעשות בעולם, דעת התורה היא שהוא נחשב לעשיר, וכשנמשכת המלכות לשם שמים עד מקום הרגלין, נמשכת לו גם השפעה בבנים בפרנסה וכל הכלים הצריכים לו.

והצדיקים השלמים במלכות דקדושה, שכל ענייניהם בנקיות לכבודו יתברך ומלכותו, נמשך אצלם עושר מופלג, אלא שגם אחר שיש תחת ידם שפע ללא סוף, נשארים במדרגת 'יחיד ועני', וכפי שעבר יעקב את הירדן יחידי ועני, כך גם אחר שהיה לשתי מחנות נשאר שלם בכל מדרגותיו כאשר בטחונו אינו אלא בהשי"ת לבדו. וכן דוד המלך, על אף שהיה מלך והיתה לו עשירות ושפע עצום, אף על פי כן נשאר במדרגת עני, והיה קורא את עצמו עני לפני השי"ת. כי אין נשפע לאדם כל השפע והכסף והזהב לצרכו, אלא לגילוי מלכותו יתברך. וכשיבקש האדם את ההשפעות לעבודתו יתברך ולמען מלכותו, לא ידקדקו בו, וישפיע עליו הקב"ה טובה וברכה עד בלי די, וכמ"ש (במלאכי ג, י) 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי, ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאו-ת אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די'.

מאת השי"ת - המוציא מידי הסטרא אחרא את הממון ומשיבו לשרשו, בסוד "חיל בלע ויקיאנו, מבטנו יורישנו אל" (איוב כ, טו), שמוציאו הקב"ה על כרחם, וכמו שאמר יעקב לרחל ולאח (בבראשית לא, ט) "ויצל א-להים את מקנה אביכם ויתן לי". וכל שפעו ועשירותו של יעקב הוא תיקון כל העולמות בסוד 'עקודים נקודים וברודים' כמובא בזוהר ויצא (בדף קסא ע"ב).

וזה שהתפלל יעקב ואמר (בראשית לב, יא) "כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשתי מחנות", שכאשר בא ללבן היה שלם בעשירות דקדושה, אך לא היה השפע בגילוי, וכאשר חזר מלבן היה לו ב' רגלין, שהם ב' מחנות, שהם עושר ובנים, וכמו שאמרו במסכת עירובין (בדף ע"ב) ש'ברא כרעא דאבוה' - שזהו שלימות הרגלין. אלא שלא הייתה דעתו שהשפע שלו הוא ולצרכו, אלא לשם מלכותא דשמיא, וכמו שאמרו לאח ורחל שהן סוד המלכות "כי כל העושר אשר הציל א-להים מאבינו לנו הוא" (בראשית לא, טו).

כדי שימשך השפע לאדם מהשענות על השי"ת צריך שיתמיד בבקשת עזרה ומחילה מאיתו יתברך

ולעומת זאת, כל עושר ושפע שאינו בא מברור רצונו וליבו של האדם, אינו בגדר עשירות דקדושה, אלא הוא שפע ופרנסה הנמשכת מהסטרא אחרא, וכלול איתו צד הצער והמיתה כמובא בתיקון"ז (בתיקון כא, דף ס ע"א). ולכן כדי לזכות להמשיך את השפע מאיתו יתברך, צריך לתקן את ענין הרגלים והמלכות. וענין הרגלים בעבודת השי"ת הם ב' ענינים - 'עזרה ומחילה', רגל ימין היא ענין 'מחילה', ורגל שמאל היא ענין 'העזרה', וכשיהיה האדם שלם בב' ענינים אלו, כל תקנתו תהיה על השי"ת, ואך על השי"ת לבדו יהיה שמוען ובטוח, והעזרה והמחילה יהיו כרגליו.

היודי של האדם שאומר 'חטאתי עויתי פשעתי' היא מידת מלכות ולכן זכו יהודה ודוד למלכות

כי הנה מלכותו של יעקב התגלתה ונמשכה ביהודה, וכל מה שזכה יהודה להמשיך את המלכות והעשירות מיעקב היה על ידי ההודאה וענין בקשת המחילה. כי דרך העולם היא שכאשר אדם משפיל את עצמו ואומר 'טעיתי' 'חטאתי' - זהו היפך המלכות כביכול, אבל התורה מלמדת שכאשר אומר אדם 'חטאתי עויתי פשעתי' - זהו מידת מלכות. כי המלכות דקדושה אינה כדרך מלכות אדם שהיא בדרך גאות ויהרהר, אלא דוקא כשאדם אומר 'טעיתי' 'חטאתי' 'פשעתי', בזה הוא מגלה ומשיג את המלכות.

ולכן זכה יהודה למלכות כמ"ש (בבראשית מט, ח) "אתה יודוך אחיך", שהודה במעשה תמר ולא בוש לומר 'טעיתי', ומכאן נמשכה ממנו מלכות בית דוד כמ"ש (שם, ט) "לא יסור שבט מיהודה", שהוא משיח בן דוד כמובא בזוהר בראשית (דף כה ע"ב), כי יהודה הוא בנו הרביעי של יעקב כנגד רגל הרבעית של המרכבה וכסא הכבוד כמובא בזוהר ויחי (בדף רלו ע"א), שנעשה שלם באות ה"א אחרונה דשם הו"ה כמובא בזוהר שם, שהשיב את האות ה"א - שהוא תשובה והשבת המלכות להשי"ת. ולכן כשהוכיח נתן הנביא את דוד המלך, תיכף הודה, כמ"ש (בשמואל ב' יג) "ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה".

תיקון הרגלים הוא כשירגיל האדם לבקש מחילה ועזרה מהשי"ת נ"א יום

ועוד היו רגילים יהודה ודוד תמיד להתחנן ולבקש מהשי"ת שיעזור להם על כל דבר ודבר, וכנרמז בכתוב (בראשית מד, יח) "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר וגו'", ויגש' הוא לשון תפילה כמובא בבראשית רבה (צג, ו), ו'נא' הוא לשון בקשה ותחנון כמובא במסכת ברכות (בדף ט ע"א), שהוא בקשה מאוצר מתנת חינם. וכן דוד הייתה כל תקותו ובקשתו עזרתו מהשי"ת תמיד, וכמו שאמר בתהלים (כו, ט) "עזרתי הייתי, אל תטשני ואל תעזבני א-להי ישעני", ועוד אמר שם (מ, יח) "עזרתי ומפלטני אתה א-להי".

ולכן בכדי לזכות לתקן את ענין הרגלים צריך לב' דברים אלו, שהם 'עזרה ומחילה'. עזרה - שיהיה רגיל בתחנון לפני השי"ת על כל דבר ודבר, ומחילה - שיתוודה תמיד לפני השי"ת ויבקש מחילה תמיד. ובה מתקן

לרבים השואלים תפילות ימי ראש השנה עם רבינו הגאון הינוקא שליט"א תקיימו כבכל שנה בירושלים עיר הקודש לפרטים: 054-843-4755

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'
את השיעורים האחרונים ומאמר יומי.
מספר הקו 02-5-306-506
האיזונו ותחי נפשכם

לציבור הקוראים היקר
הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום. ניתן לתרום בעמדות
נדירים פלוס לעמותת יד להועיל עבור 'משולחן שלמה', ולציין ההקדשה.
או בהעברה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' חשבון: 521025
שם העמותה: 'יד להועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.
התרומה מוכרת לצרכי החזר מס (סעיף 46)